

DR. BERNARD FONTEYN.

DOOR

DR. J. A. W O R P.

EZE tooneeldichter behoorde tot een geslacht, dat zich in de 17de eeuw in de wetenschap der medicijnen naam heeft weten te maken. De vader van onzen dichter, Dr. Johan Fonteyn — of Fontanus — was een zeer bekend Amsterdamsch geneesheer. Hij werd in 1621 in plaats van Dr. Sebastiaan Egbertsz tot praelector van de chirurgijns benoemd¹⁾, heeft een wetenschappelijk werk geschreven, dat eerst na zijn dood het licht heeft gezien²⁾, stond in hooge achting bij den beroemden Tulp³⁾ en schijnt in 1623 na het overlijden van R. Bontius, tot lijfarts van prins Maurits te zijn benoemd⁴⁾. Zijn broeder, Rembertus Fontanus, was een gezien apotheker⁵⁾, die in 1637, bij de oprichting van het collegium medicum, tot inspector bij dat genootschap

1) Zie de mededeeling van den heer J. H. Rössing in de *Nederlandsche Kunstbode. Eerste jaargang. 1874*, blz. 78.

2) Het had tot titel: *Joh. Fonteyn het eerste deel betreffende de konst der Chirurgie door Ant. Fonteyn, Amstelod. 1651* (Vgl. Hermanni Boerhave *Methodus studii medici emaculata et accessionibus locupletata ab Alberto ab Haller*.... I, *Amstelædami, 1751*, blz. 738.

Tulp noemt hem in zijne *Observ. lib. IV, c. 37*: „*medicus felicissimus, collega noster*“ (aanghaald bij Dr. J. Banga *Geschiedenis van de geneeskunde en hare beoefenaren in Nederland. Leeuwarden, 1868*, blz. 245.)

4) Vgl. Banga, t. a. p.

5) Volgens eene welwillende mededeeling, mij door Dr. C. E. Daniels te Amsterdam verstrekt, komt zijn naam voor op eene lijst van apothekers te Amsterdam in 1637.

werd benoemd ¹⁾ en deze waardigheid tot 1658 bleef bekleeden ²⁾. En ook twee zoons van Dr. Johan Fonteyn hebben de medicijnen tot hun studievak gekozen.

Behalve de medicijnen beoefende Johan Fonteyn de dichtkunst. Er wordt bericht, dat hij Latijnsche verzen, waarschijnlijk lofdichten, heeft geschreven ³⁾ en uit *De geest van MATTHEUS GANSNEB TENGNAGEL, In d'andere werelt by de verstorvoene Poëten* ⁴⁾ leeren wij, dat hij een tooneelspel heeft vervaardigd, waarin eene bijbelsche stof werd behandeld, doch dat niet uitmuntte door den toon in zulk een werk vereischt. Wij lezen daar nl:

„k Moet 'er ietwes af verhalen.
d'Oudst ⁵⁾ wist van 't verloren schaep,
Dat belachlijk spel te maken.
d'Heer noemt zijn Discipels knaep:
Zy den Baes hem weder, even
Of 't een Mets'laer was, de Heer.
Vraegt hy naer des volcks leven,
Zonder beet'ring, zy dan weer,
Het is al verloren fluyten,
Als het paert niet pissen wil,
d'Heer daer op; loopt dat niet buyten?
't Evangely zwijgt dat stil?"

Johan Fonteyn is dertig jaar lid der oude kamer geweest en heeft er de waardigheden van prins en factor bekleed ⁶⁾. Met vele dichters van zijn tijd is hij dus in aanraking gekomen. Vondel droeg hem in 1620 *De helden Godes des ouwden verbonds* op, „overmids uwe E. de dichtkunst met lieflijk gemoed omhelst, oock zomtyds uyt lust oeffent" ⁷⁾. Aan dezelfde zonen, die hij liefde voor de medicijnen had ingeboezemd, liet hij zijn smaak voor de dichtkunst na.

De meest bekende zijner zeven kinderen, hem geboren uit zijn huwelijk met Geertruy Verwer Ryck ⁸⁾, was Nicolaas. In 1631 te Reims in de medicijnen gepromoveerd ⁹⁾, komt hij in 1637 onder de apothekers te Amsterdam voor ¹⁰⁾, was in 1640 en 1643 inspector van het collegium medicum ¹¹⁾, is een tijd lang dokter van het

1) Vgl. Wagenaar, *Amsterdam*, VIII, blz. 692. Dr. Daniëls deelt mij mede, dat Rembertus Fontanus in 1637 door burgemeesters met anderen werd gecommitteerd „om de keuren enz. in trein en practique te brengen." Dit slaat zeker op die benoeming.

2) Zie Rössing, t. a. p.

3) Vgl. Banga, t. a. p., blz. 248.

4) *Tot Rotterdam, By Johan Naeranus, Boeckverkooper*. 1652.

5) Nl. van de drie doktoren „Barent, Klaes en Jan Fonteyn."

6) De heer A. C. Loffelt haalde uit de *Per Oratio Poëtica, in laudem Poësis, of 't Lof der Rijmkomst* de woorden aan, dat „Dr. Joan Fonteyn dartigh jaren langh, achter een volgende, in zijn leven Prince van de oude Kamer „*In Liefd' Bloeiende*" is geweest (vgl. *Nederlandsche Kunstbode*, t. a. p., blz. 69); maar in de opdracht van Rodenburg's *Wraeck. gierigers-treurspel* (1618) wordt hij „Factoor" betiteld.

7) Vgl. van Lennep's *Vondel*, II, blz. 16.

8) Vgl. de genealogie der familie Fonteyn bij J. A. Alberdingk Thijm, *Portretten van Foost van den Vondel*.

9) Vgl. Rössing, t. a. p.

10) Volgens mededeeling van Dr. Daniëls. Hij woonde toen „in de notemuskæt op den nieuwendyk."

11) Vgl. Rössing, t. a. p. blz. 77.

weeshuis geweest, en bekleedde in 1644 het ambt van lijfarts bij Ferdinand, aartsbisschop van Keulen ¹⁾. Hij heeft eene menigte medische werken geschreven ²⁾, voor een deel aan allerlei voorname personen, als Lodewijk XIII, Richelieu en Frederik Hendrik opgedragen ³⁾, en stond met vele bekende medici in betrekking ⁴⁾. Ook voor het tooneel schreef hij. Behalve de *Triumphs Trompet, speelsgewijs uytghesbeeldt op 't veroveren van 's Hertogenbosch* ⁵⁾ zijn er drie tooneelstukken van hem bekend ⁶⁾. Mogen wij geloof hechten aan wat in *De geest van Mattheus Gansneb Tenguagel* getuigd wordt, dan liet hij zich op zijne dichtgave wel wat voorstaan, immers:

*Klaes dee my zo vaakmael zwijmen,
Als ik in zijn huys moest treën,
Door het lezen van zijn rijmen;
Was ik niet, hy was te vreën."

Hij schijnt iemand te zijn geweest, die gaarne van zich liet spreken. Een veel bescheidener rol heeft zijn broeder Bernard vervuld, wiens leven en werken het onderwerp van dit opstel uitmaken.

Bernard, ook wel Barend genoemd ⁷⁾ en zelfs onder dien naam meer bekend, werd in 1602 of 1603 geboren ⁸⁾. Hij werd voor dokter opgeleid en 23 Maart 1622 op achttienjarigen leeftijd als medisch student te Leiden ingeschreven ⁹⁾. Aan die universiteit heeft hij zijne studiën niet voltooid, maar heeft, naar de gewoonte dier dagen een deel zijner opleiding in den vreemde ontvangen, en is 24 Mei 1625 te Padua geprovomeerd ¹⁰⁾. Naar het vaderland teruggekeerd zette hij zich te Amsterdam neer en trad daar den 4^{den} October 1626 in het huwelijk met Pietertgen Cragen ¹¹⁾. Hij was een gezien genees-

¹⁾ T. a. p., blz. 78.

²⁾ Opgesomd door Haller, *Bibliotheca medicinae practicae, Basileae, 1776*, , blz. 45 en II, blz. 601—603.

³⁾ Vgl. Rössing, t. a. p.

⁴⁾ Vgl. Banga, t. a. p., blz. 248, vlgg. Ook met Samuel Coster (vgl. *Samuel Costers werken. Uitgegeven door Dr. R. A. Kolléwijn. Haarlem. 1883, blz. 624—627*).

⁵⁾ Genoemd door Jonckbloet, *Gesch. der Nederl. Letterk. in de 17de eeuw, 1881, I, blz. 190*.

⁶⁾ De titels zijn; *Nicolaas Fonteyns Casta, Ofte Spieghel der kuysheyd. t'Amsteldam. Ghedruckt by Joost Broersz. Boeckdrucker, enz. 1637*.

Nicolaas Fonteyns Esther, Ofte 't Beeldt der Ghehoorsaamheid. t' Amstelredam. Gedrukt by Iohannes Iaquet, op de Prince-graft. Voor Balthazar van Dorsten, Boeckverkooper, enz. 1638.

Nicolaas Fonteyns Aristobulus. Exodus 20. vers. 12. Ghy sult uwen Vaeder en uwe Moeder eeren, op dat ghy langhe evet in den Lande, dat u de Heere uwe God geeft. t' Amstelredam. Ghedruckt by Joost Broers, enz. 1638.

⁷⁾ Vgl. de aanhaling uit de *Per Oratio Poëtica* door den heer Loffelt meegedeeld in de *Nederlandsche Kunstbode*, t. a. p.

⁸⁾ Hij huwde in 1626 op 23jarigen leeftijd; zijn naam werd in de doopboeken niet gevonden.

⁹⁾ Bernhardus Fontanus Amsterodamensis. 18 M. Hij moet toen echter 19 of 20 jaar zijn geweest.

¹⁰⁾ Zie Rössing, t. a. p. Dr. Daniëls was zoo vriendelijk mij mede te deelen dat de bron van dit bericht een boek op het Amsterdamsche archief is, dat de nomina medicorum bevat.

¹¹⁾ 16 Sept. 1626 werden in het Puyboek ingetceekend:

Bernardus Fontanus, Dr. Medicine van A out 23 Jaren geass. met zyn vader Dr. Jan Anthoniesz en Pietergien Craagen van A, out 19 Jaren geass. met haar Moeder Grietgen Dirckx, byde wonende op de Koningsgracht.

De bruid spelde haar naam zooals ik dien boven opgaf.

4 October huwde het paar „op het stadhuis voor scheepenen."

heer en heeft zeker bij den dood van zijn vader, den 13^{den} Aug. 1628 ¹⁾, een deel van diens praktijk gekregen. Als beoefenaar der dichtkunst was hij lid der kamer *In liefde bloeyende*, en hoeveel hij met dat genootschap ophad, blijkt wel hieruit, dat aan het slot van verscheidene zijner tooneelspelen toespelingen op dien naam voorkomen. Fonteyn was bevriend met Krul, op wiens portret hij een Latijnsch versch schreef ²⁾ en wiens *Eerlijke Tijd-korting* hij in Nederlandsche gedichten bezong ³⁾, terwijl Krul Fonteyn's *Fortunatus Beurs en wensch-Hoedt* door een lofdicht verheerlijkte. Hij schreef somtijds onder de spreuk *Fons Gratiae Christus*, terwijl zijn vader *Fons Vitae Christus* tot devies had gekozen.

In 1633 gaf Fonteyn uit *Mr. Sullemans soete vriagi* ⁴⁾, eene „Boertige klucht, Gestelt op stemmen om gesongen en tusschen beyden gesproken te worden.” Sulleman en Truytje, eene jonge juffer, die niet voor een klein geruchtje vervaard is, zullen een paar worden; als zij zoo wat hebben staan vrijen, komen twee soldaten op, van welke de eene verklaart, dat Truytje zijn meisje is. Sulleman spreekt tegen, maar de soldaten doen hem het hazepad kiezen en blijven bij Truytje, over wie zij twist krijgen. Daar komt Sulleman terug, doch „in een oudt mans kleedt” gestoken; de soldaten, die hem niet herkennen, vertrouwen hem Truytje toe, tot zij de zaak zullen hebben uitgevochten. Sulleman maakt zich nu aan Truytje bekend, doch als zij willen weggaan, verschijnen de soldaten weer. Zij houden hem voor een „ouw Susannaes boef”, trekken hem een wit hemd aan en plaatsen hem boven op een stoel; hij moet stokstijf blijven staan en, als iemand hem iets vraagt, niets anders zeggen dan „Mom.” Terwijl de soldaten met Truytje weggaan, komen achtereenvolgens een „Rottevanger,” een „Quacksalver” en een „Pen en Inckt” op; de beide eersten gaan verschrikt door de witte gedaante op den loop, maar „Pen en Inckt” is dapperder en blijft. Sulleman maakt zich aan hem bekend en vertelt zijn wedervaren, en zij besluiten op hunne beurt de soldaten eene poets te spelen. „Pen en Inckt” trekt het witte hemd van Sulleman aan en gaat op zijne plaats staan, terwijl Sulleman zich gaat verkleeden „as ien Droes.” De soldaten en Truytje komen terug; zij willen Sulleman plagen en spreken in zijne plaats „Pen en Inckt” aan, die niets anders antwoordt dan „Ho ho.” En als nu ook Sulleman verkleed opkomt jagen zij onder het voortdurend zingen van Ho ho de soldaten op de vlucht. Truytje is weer teruggegeven aan Sulleman, die het zoo nauw niet neemt, en „Pen en Inckt” zegent hun huwelijk in.

Het stukje is aan het Engelsch ontleend, zooals blijkt uit de voorrede, die aldus begint: „De Fel-stekende Adders Tongen (lust-gierige Lesers) hebben mijn gemoedt soo

¹⁾ Zie de mededeeling van Mr. A. D. De Vries Az. in de *Nederlandsche Kunstbode*, t. a. p., blz. 68. Zijn leven werd beschreven door zijn neef Anthonie, en zijn portret, in 1625 door Nicolaas Elias geschilderd op een doek, dat eene anatomieles, door hem gegeven, voorstelt, bestaat nog (vgl. de Vries, t. a. p.).

²⁾ Zie De Vries, t. a. p., blz. 45.

³⁾ De Vries, t. a. p., blz. 69.

⁴⁾ *Gespeelt op de Amsterdamsche Camer. 22, Augusti, Anno M.DC.XXXIII. T' Amstetredam. Voor Dirck Cornelisz. Houthaack, enz. Anno 1633.*

seer geprickelt, dat ick ghenootsaect ben, een weynich tegen weer, voor dit onnoosel, doch vermaeckelijck kleyn Gedichtjen, (wel eer by de Engelsche ghevonden, nu op ons Loffelijck Toneel voor V. E. het selfde nagebootst) te gebruycken." De heer Loffelt heeft medegedeeld, dat de klucht eene vertaling is van *The Black Man*, een stukje, dat in eene latere verzameling van Engelsche kluchten weer is afgedrukt ¹⁾).

Uit de voorrede blijkt verder, dat men, toen Fonteyn's klucht vertoond was, tegen de onzedelijkheid er van was opgekomen. De schrijver liet het stukje toen drukken, „op dat ghy lieden te samen daer uyt proeven kunt of daer eenige vergiffen van oneerbare, vuyle en onnutte woorden in verdroncken leggen." Inderdaad is de klucht niet erger dan de meeste anderen van dien tijd.

In hetzelfde jaar verscheen *Tranquilli de Mont Droef Bly-Eyndent-Spel, en Fortunati Geluck en Ongeluck* ²⁾. De inhoud is als volgt.

Tranquillus de Mont, een koopman te Genua, gaat naar de Levant, maar neemt zijne vrouw en beide kinderen, Fortunatus en Genura, mede; de laatste heeft hij manskleederen doen aantrekken. Het schip wordt door een Turkschen zeeroover, Odabassi, genomen, en het geheele huisgezin als slaven verkocht en van elkander gescheiden. De moeder en kinderen komen na verschillende lotgevallen in Venetië; zij sterft kort daarna, Fortunatus wordt de slaaf van Dorothea, eene „Cortisana," en Genura, die steeds voor een jongen doorgaat en den naam Ruberto heeft aangenomen, komt in dienst van den edelman Maximus Carocoli. Deze laatste heeft een zoon en eene dochter; de eerste, Gostanso, is doodelijk verliefd op Dorothea, maar wordt, nadat hij aan haar veel geld ten koste heeft gelegd, door hare moeder Andriana, „Coppelaerster", het huis uitgeaagd. De dochter van Maximus, Portia, wordt verliefd op den knappen slaaf Ruberto, alias Genura; de jonge slavine weet met hare hartstochtelijke meesteres geen raad en neemt haren broeder, Fortunatus, te hulp, die in plaats van Ruberto aan Portia een afgesproken nachtelijk bezoek gaat brengen. Gostanso is inmiddels wanhopig over het verlies van Dorothea en tracht op elke wijze hare moeder er toe te brengen om de vroegere verstandhouding te herstellen, maar Dorothea heeft een anderen minnaar opgedaan, den rijken, ouden dokter Panthalion, die het met zijne vrouw niet goed kan vinden en daarvoor vergoeding zoekt. Er komt nog bij, dat Genura, alias Ruberto, verliefd wordt op haren jongen meester Gostanso en dezen van zijne liefde voor de „Cortisana" wil genezen. Maar ook Dorothea meent het goed met Gostanso; zij weet den ouden Panthalion geld en kostbaarheden afhandig te maken en stuurt deze naar Gostanso om zoo hare moeder weder voor zich te kunnen winnen. Dit geschiedt en er wordt ten overstaan van een notaris een contract opgemaakt, dat Andriana hare dochter Dorothea voor een jaar aan

1) Vgl. *De Nederlandsche Spectator* van 1870, blz. 291.

2) *Gespeelt op de Amsterdamsche Camer. Anno M.DC.XXXIII. T' Amstelredam, Voer Dirck Cornelisz Houthaack, Boeckverkooper, enz., Anno 1633.*

Gostanso zal afstaan. De nachtelijke samenkomsten van Fortunatus met Portia zijn niet zonder gevolg gebleven; zij bevalt van een zoon. Haar vader Maximus is woedend, dat zijne dochter een kind heeft bij den slaaf Ruberto. Doch met zijn vriend Tullius beluistert hij een gesprek tusschen Ruberto, alias Genura, en zijn zoon Gostanso; zij belooft, als hij van Dorothea wil afzien, hem een veel schooner en jonger meisje te zullen verschaffen, maakt zich eindelijk aan hem bekend en weet Gostanso geheel voor zich te winnen. Nu wordt Fortunatus gevat als de verleider van Portia en ter dood veroordeeld. Maar daar komt Tranquillus de Mont na eene veertienjarige slavernij in Venetië; bij de terechtstelling herkent hij zijn zoon en Maximus heeft er niets op tegen, dat zijne dochter Portia met Fortunatus en zijn zoon Gostanso met Genura in het huwelijk treedt.

Uit deze inhoudsopgave blijkt reeds voldoende, dat dit ingewikkelde blijspel geene vrucht van Hollandschen bodem is. Inderdaad heeft Fonteyn dan ook vergeten te vermelden, dat hij zijn stuk bewerkt heeft naar een Italiaansch blijspel van Niccolò Secchi of Secco, getiteld *Gl'Inganni* (De misleidingen), dat in 1562 het licht had gezien ¹⁾. De verwickeling van dit Italiaansche stuk is op eenige kleinigheden na geheel gelijk aan die van het Hollandsche; de meeste namen komen overeen, en slechts eene enkele persoon, een „Capitano,” minnaar van Dorothea is weggelaten ²⁾. Fonteyn heeft of uit het Italiaansch, of uit eene Fransche vertaling van het blijspel, die in 1610 te Troyes werd uitgegeven door Pierre de l'Arrivey, onder den titel *Les Tromperies* ³⁾, geput. De enkele plaatsen, die ik kon vergelijken, doen mij vermoeden, dat Fonteyn meer eene bewerking dan eene nauwgezette vertaling heeft gegeven ⁴⁾. Het is niet onmogelijk, dat hij tijdens zijn verblijf in Italië het drama heeft leeren kennen. Zooals op den titel wordt vermeld is het stuk in 1633 opgevoerd; waarschijnlijk is het echter niet op het repertoire gebleven.

Een geruimen tijd duurde het, voordat Fonteyn weer met een nieuw stuk optrad. Intusschen werd in 1638 de schouwburg geopend. En kort daarna, nl. in 1642, treffen

1) Vgl. J. L. Klein, *Geschiede des Dramas*, IV, *Das italienische Drama*, Erster Band, 1866, blz. 792.

2) Vgl. de inhoudsopgave van *Gl'Inganni* bij Klein, t. a. p., blz. 801, vlgg.

3) T. a. p., blz. 805, Noot.

4) Klein citeert verschillende plaatsen, die niet volkomen overeenstemmen met Fonteyn's stuk. Daarentegen komt het argumentum van het Hollandsche werk vrij wel overeen met eene Engelsche vertaling van het argument van *Gl'Inganni*, zooals dat te vinden is de „Introduction” op Shakespeare's *Twelfth-night: or, what you will* (*The works of William Shakespeare... by J. Payne Collier*, London, 1842, III, blz. 320). Ook het volgende tooneeltje in het Engelsch vertaald (t. a. p., blz. 321) — men heeft overeenkomst willen zien tusschen de Italiaansche comédie en de *Twelfth-night* — stemt overeen met Fonteyn's arbeid;

„GOSTANZO. And where shall I find her? RUBERTO. I know one who is more lost for love of you, than you are for this cartion. GOST. Is she fair? RUB. Indifferently. GOST. Where is she? RUB. Not far from you. GOST. And will she be content that I should lie with her? RUB. If God wills that you should do it. GOST. How shall I get to her? RUB. As you would come to me. GOST. How do you know that she loves me? RUB. Because she often talks to me of her love. GOST. Do I know her? RUB. As well as you know me. GOST. Is she young? RUB. Of my age. GOST. And loves me? RUB. Adores you. GOST. Have I ever seen her? RUB. As often as you have seen me. GOST. Why does she not discover herself to me? RUB. Because she sees you the slave of another woman.”

Bij Fonteyn (Eerste Bedrijf, Sevende Vytkomst):

wij onzen dichter aan als regent; eene waardigheid, die hij tot 1645 bleef bekleeden¹⁾. Tot zijne collega's behoorde o. a. Mr. Jacob Block, die met hem bevriend schijnt te zijn geweest; hij vervaardigde een lofdicht op één der beide tooneelspelen van Fonteyn, die in 1643 het licht zagen.

Die beide tooneelstukken, die met elkander in verband staan, zal ik eenigszins uitvoerig bespreken, niet omdat zij juist zooveel waarde hebben, maar omdat hetzelfde onderwerp ook door anderen is behandeld. De titel van het eerste stuk luidt: *Dr. B. Fonteyns, Fortunatus Beurs en vvensch-Hoedt. Bly-droef-cyndend spel*²⁾; het werd in niet minder dan vijf lofdichten geprezen. Een woord „Aen den Leser,” dat de dichter aan zijn stuk vooraf deed gaan, begint aldus: „Dat de onderwijsinge, door geschicht-boecken, waer of onwaerachtigh, den mensch tot leeringh' sijn streckende: is ons' vooroudren bewust geweest; hebben derhalven veel Geschicht-schrijvers verscheyden doen prenten; onder anderen dit alder-geringhste en onwaerschijnlijxte: by my in eenige ledige uren over loopen, 't selvige door verdeeling in smal-deeling, op maet' gestelt, geensins, my aen de geschiedenis vast te binden; in tegendeel, by en of doende, nae behagen. En alsoo in eenige geen waerheyt, als in dese: heb ick goet gevonden te minderen of meerderen.” Iets verder lezen wij: „Den inhoud ick u voor oogen stelle, doch kort verhael: gelief u meerder? doorsnuffle het geschicht-Boeck in onse tael beschreven. Het verdeelen in tweek geschiet sonder hinder van sijnen beschrijver; en dat ick het nae mijn gevoele_n herstelle, sal niet ten quade genomen werden,” enz.

GOST. „Hoe of ick die souw vinden?
 RUB. Soo ghy 't mijn toe vertrouwt derf ick mijn onderwinden
 Soo Edelen Princes voor u te brengen Heer,
 Dat ghy u DOROTHE nimmer sult wenssen weer

GOST. Is sy schoon van gedaent? RUB. Ick vint aen haer geen leet.
 GOST. Maer woont sy veer van hier? RUB. Veel nader dan ghy weet.
 GOST. Wat kost het schaden of ghy mijn by haer eens voeghde?
 RUB. Och! of de Goden gaven dat ghy haer vernoeghde.
 GOST. Vernoegen soud' ick haer, mocht ick haer komen by.
 RUB. By haer ghy komen kunt, even drae als by my.
 GOST. Even drae als by u? hoe weet ghy sy mijn minde?
 RUB. Om dat sy mijn secreet in al haer doent laet vinde.
 GOST. Kent ghy haer wel Rubert? RUB. Even soo wel als my.
 GOST. Maer is sy oudt of jongh? RUB. Even oudt ick en sy.
 GOST. Mint sy mijn dan soo seer? RUB. Sy liefd u niet alleene,
 Maer viert, smeeckt, dient en vleyt mijn om u gunst met eene.
 GOST. Heb ick haer oyt gesien. RUB. Soo claer als ghy mijn siet.
 GOST. Waerom ontdeekt sy selfs 't geheym haers boesems niet?
 Op dat ick haer eens sie. RUB. Ghy kunt haer licht'lijck oogen.
 GOST. Wel vint sy dan geen middel om haer liefd' te toogen?
 RUB. Och neen, terwijl sy merckt dat ghy een ander dient."

¹⁾ Vgl. C. N. Wybrands, *Het Amsterdamsche tooneel van 1617—1772. Utrecht 1873*, blz. 227.

²⁾ *Gespeelt op de Amsterdamsche Schouw-burgh. t' Amsterdam, Gedruckt by Nicolaes van Ravesteyn. Voor Dirck Cornelisz. Hout-Haack, enz. Anno 1643.*

Met het „geschicht-Boeck” wordt, zooals beneden zal blijken, het volksboek bedoeld, waarin de lotgevallen van Fortunatus en van zijne zonen worden verhaald. De geschiedenis van Fortunatus, voor een deel geput uit de *Gesta Romanorum* en Mandeville's reis¹⁾, schijnt in het midden der 15de eeuw den vasten vorm aangenomen te hebben, dien de volksboeken in verschillende talen ons nog doen zien. Voor de vergelijking met de stukken van Fonteyn heb ik gebruik kunnen maken van het volksboek, dat in 1700 werd gedrukt en tot titel heeft: *Een nieuwe Historie van Fortunatus Borse ende van sijnen Wensch-hoet, seer geneughlijck ende playsant om te lesen, Leerende hoe een jongh geselle heusselijck houden sal in handel ende wandel, met woorden ende wercken, by hooge ende lage*²⁾. Dat het boekje meer dan eene halve eeuw na Fonteyn's stukken werd gedrukt, doet, wegens de bekende taatheid van leven van dit soort van werkjes, weinig af.

Ik zal een overzicht geven van de tooneelwerken met verwijzing naar het volksboek. Zooals de dichter zelf heeft medegedeeld, liet hij veel weg en maakte er veel bij; waar het eerste geschiedde zal ik er niet telkens melding van maken, maar daarentegen wijzen op overeenkomst in handeling en zegswijze.

In het begin van het stuk neemt Fortunatus, die te Famagusta op Cyprus woont, afscheid van zijne vrouw Cassandra, de dochter van een hertog, en van zijne beide zonen, Ampedo en Andalosia. „De ondergangh van staet” is oorzaak, dat Fortunatus besloten heeft elders zijn fortuin te zoeken en wel in zulke streken,

»Daer noyt het Christen bloedt wert eenigh goet gedaen”

Hij reist af, verdwaalt in een woud en vlucht voor de wilde dieren in een boom Een beer vervolgt hem, maar, verhaalt Fortunatus³⁾:

»En heb hem door de kracht mijns narrems neer gevelt,
En aen sijn open wond mijn lippen droogh gestelt,
Om suygen 't laeuwe bloed, op hoop het mocht verquicken
Mijn uytgedrooghde maegh,” enz.

Zijne woorden worden telkens door eene echo herhaald, totdat Fortuna opkomt, begeleid door Providentia, Dionysius, Bellisarius, Perseus, Christophorus en Suadocopus. De laatst-

1) Vgl. Mr. L. Ph. C. van den Bergh, *De Nederlandsche Volksromans*, 1837, blz. 129 en *Die Schauspiele der Englischen Komödianten in Deutschland. Herausgegeben von Julius Tittmann Leipzig*. 1880, blz. XXXIII. De korte inhoud van het volksboek wordt meegedeeld door Dr. G. D. J. Schotel, *Vaderlandsche volksboeken en volksprookjes*, 1873, dl. I, blz. 232, vlgg.

2) *Van nieuws oversien, ende verciert met veel Schoone nieuwe Figuren. Tot Utrecht, Gedrukt by de Weduwe van J. van Poolsum*, enz. 1700.

Dr. M. F. A. G. Campbell te 's Hage was zoo vriendelijk mij dit werkje uit zijne eigene bibliotheek ten gebruike af te staan. Een enkelen keer zal ik wegens het verschil van lezing gebruik maken van het volksboekje, dat ongeveer in 1850 werd gedrukt en tot titel draagt: *De schoone Historie van Fortunatus Borse en van zyn Wensch-Hoedeken Zeer amuzant en vermaekelyk om lezen, Verciert met veele schoone Plaeten, betrekkelyk op deezze Historie. T' Antwerpen, By J. B. Vermueren*, enz., z. j.

3) Volksboek, blz. 33: „nemende sijnen degen stack hy in den Beyr een diepe wonde ende leyde sijn mon op des Beyren wonde, en soogh dat warm bloet daer uyt 't welck hem een luttel kracht gaf.”

genoemden, door Fortuna van hun voorspoed beroofd, vervloeken haar. Fortunatus, die was ingeslapen, wordt wakker en ziet Fortuna; zij maakt zich aan hem bekend:

»k wil heden u verrijcken,
Terwijl Planeten twee van daegh my sijn vergunt,
Vol Goddelijcke kracht, door wien ghy krijgen kunt
Van dees ses machten een die ick u hier sal noemen,
Waer mede dat ghy sult de gantsche Werelt roemen.
Wijsheyt dat is 'er een, Rijckdom, Gesontheyt, Kracht,
Langh-leven, Schoonheyt-glans, van dees ses ick verwacht
Uw Antwoord', want ghy moet wat gauw sijn in 't verkiesen,
Ons uur verloopt, wy haest Planeten's kracht verliesen'¹⁾).

Na het bezit van al deze gaven overwogen te hebben, kiest Fortunatus rijkdom en de godin schenkt hem eene beurs, waarin hij, telkens als hij de hand er in steekt, tien goudstukken zal vinden. Providentia geeft hem dan nog eenige wijze lessen en beveelt hem drie dingen. Den verjaardag van Fortuna's begiftiging,

»Die overgrooten dagh van u luck sult ghy vieren,
En haer ter eeren ghy op 't schoonste u sult gieren;
De aldereelste Maeght indien sy u versocht,
En sult ghy raecken niet, of by haer sijn gebrocht.
In wat Land' dat ghy sijt, daer in sult ghy gedencken
Dat ghy een arme Maeght of Weduw-vrouw sult schencken,
(Wiens jaren bloeyend' syn en tot de Echt bequaem,
Om haer te paren met een knecht,) uyt hare naem,
Vier hondert stucken Gouds," enz.²⁾

Zij verbiedt hem om te zien en brengt hem uit het bosch. Hij ontmoet een armen, ouden edelman, Leopoldus, die veel heeft gereisd, en hij wil hem in zijn dienst nemen waartegen de ander eerst bezwaren heeft:

»Ick ben Bejaert, 'k heb vrouw, en kinderen, die mienen
Dat ick gestorven ben, soo dat natuur my dringht,
En Vaderlijcke liefd' nae haer te reysen dwinght.
FORT. Indien ghy doet mijn wil soo sal ick u geleyen
Tot in Hibernia, en eer wy van daer scheyen,
Uw vrouw' en kinderen ick zoo beschencken sal,
Dat sy genoegend sijn'³⁾).

¹⁾ V. blz. 34: „en door influentie des Hemels sijn my verleent ses viertuyten, die ick voorts verleen en mach, een, twee, drie, of meer, na gelegenthey van de uren daer in de planeten regeeren, te weten, wijsheyt, rijckdom, sterckte, gesontheyt, schoon ende langh leven. Nu kiest een van sessen ende en bedenckt u niet lange, want de uyre om geluck te geven is by na gepasseert.

²⁾ V. blz. 35: „Dat eerste is gy sult desen dagh vieren, geene Vrou-persoon bekennen, ende alle jaren in wat landt gy zijt, vraegen waer ergens een arm Man een houbaer dochter heeft, die suldy suyverlijck kleede, en geven haer Ouders vier hondert stucken gouts om die ten houwelijcken staet te brengen.”

³⁾ V. blz. 42: „ick ben oudt, ende heb wijf en kinderen die weten van my niet, en de natuerlijke liefde dwinght my dat ick weder na huys moet. Hy antwoorde hem en seyde, Leopoldo doet na mijne wille, soo sal ick met u trecken in Hibernia, ende sal u wijf en kinderen eerlijck beschencken”, enz.

Men wordt het eens en reist af. — Het tweede bedrijf speelt in Byzantium, waar beide heen zijn getrokken. De waard Mala-testa, bij wien zij hun intrek genomen hebben, sluipt des nachts in hunne slaapkamer en berooft hen; als Fortunatus wakker wordt, is hij wanhopig over het verlies van de beurs. Op hun geroep komen de waard en de knechts toeschieten.

MALA-TESTA.

»Hoe draeght ghy sulcken rouw?

Is het soo veel mijn Heer het geen u is ont dragen?

FORT. Het geld en is niet veel. MAL. Waerom dan soo verslagen

Indien 't niet veel en is? u self soo niet ont stelt;

Op gister avond, Heer, woud' ghy met een stuck geld

Een Alemisse doen, en willighlijck besteden

Aen eenigh arme maecht om in den echt te treden

Met d'een of ander knecht, en ik u een' op deed;

Heer, spaer 't voorseyde geld; tot uw nootdrufft 't besteed,

Dat u gestolen is en sal mijn Heer niet deeren.

FORT. Het geld is 't alderminst, 'k wod duystmael meer verteeren,

Had ick den buydel maer¹⁾."

Hij geeft voor, dat er in de beurs een wisselbrief zit en de waard krijgt medelijden; men gaat zoeken en vindt de beurs onder het bed. Fortunatus overtuigt zich er van, dat zij nog dezelfde kracht heeft behouden en laat arme menschen voor zich komen, die eene huwbare dochter hebben. Lesbia, de dochter van Charinus en Syra, op wie de worstkoopman Meso-matto verliefd is, komt in aanmerking voor het geschenk. Fortunatus bedenkt intusschen, dat hij iets anders dan rijkdom had moeten kiezen:

»Een mensch verliest sijn moet, als hy verliest sijn goed.
Wysheyd, Gesontheyd, Kracht, die mach men wel verkiesen
'k Segh boven Rijckdom groot, men sal die niet verliesen
Alsmen de Rijckdom doet²⁾."

Terwijl het huwelijk in orde wordt gemaakt³⁾, besluit de waard nu dezen nacht beter zijn slag te slaan; hij zal zijne gasten krachtigen wijn te drinken geven en verder:

»De kaers die voor haer bed, de gantsche nacht door brant
Die dient wel uyt-gedaen, wat raet? het ingewant
Van binnen wroeten uyt, en 't hol met water vullen,
En stoppen 't loch met was⁴⁾."

1) V. blz. 49 zegt de waard: „Is 't veel geldt dat gy verlooren hebt? sy seyden dattet niet veel was. Doen seyde de Weerd, hoe kondy dan soo ont stelt zijn om een luttel geld: Gy wildet gister-avondt een arm schamel Deerne een Man geven spaerdit dat geldt en verteeret. Fortunatus antwoorde seer flauwelijck, het is mijn meer gedaen om de Borse dan om 't geldt, daer is een kleyn wissel-briefken in."

2) V. blz. 50: „verliest een mensche sijn goet, soo verliest hy sijn moet. Wijsheyd is te verkiesen boven rijckdom. Sterckheyd, gesontheyd, schoonte ende langh leven, dat kan men niemant stelen," enz.

3) Vgl. het volksboek, blz. 51, vlgg. „Hoe Fortunatus een armen Mans dochter uytstelde, ende hoe hy vier hondert Ducaten te houwelijck gaf."

4) V. blz. 53: „en boorde gatten in de keersse, ende dede daer Water in, en plackte dan de gaeten wederom toe."

Maar Leopoldus blijft wakker liggen met zijn zwaard naast zich en nu de waard in het donker binnenkomt om zijn voornemen te volvoeren, doodt hij hem. Fortunatus vreest, dat men niet zal kunnen ontkomen, maar Leopoldus troost hem en werpt het lijk in een „börren-put;” de paarden worden gezadeld, de knechten der herberg goed bedacht en hun gezegd, dat men den waard en de waardin niet wil wekken¹⁾. Na vele reizen komt Fortunatus

»Uyt 't Persiaensche Rijck, door Chatans Chatay land,»

en van „Paep-Jans weeld'rich Hof”²⁾ bij den „Soudaen, Keyser van Turckyen;” hij weet hier den admiraal Marcholodus voor zich te winnen, die hem aan het hof zal brengen. Dit geschiedt en de Soudaen laat hem al zijne schatten bewonderen. Zijn grootsten schat toont hij het laatst:

»Siet, 't is alleen dees Vild, dees kael en slechte Hoet,
Die my veel meerder vreught, als 't Keyserrijck aendoet.
Dit is de bloem alleen daer ick smaeck uyt ken suygen;
Dit is mijn tweede Ziel daer ick op aerd' nae buyge.
Wanneer de geest versuft, en d'harsens sijn ontroert,
Dees ongeachten Hoet in 't Paradijs mijn voert;
Jae doet my als ick wil des werelts lusten naecken.
Met een wensch (als ick dees maer op mijn hoofd' doe raecken)
Ben ick ter plaets, al waer dat mijn gedachten sijn.
Wanneer ick weer herdenckt, soo voert haer kracht stracks mijn
Waer dat ick wesen wil; haer deughd ken ick niet noemen,
Genoegh en ken ick niet van al haer machten roemen,
Als ick maer aen de Jacht van Leeuw of Tyger denck,
Soo ben ick in het Bosch, dat 's in een oogvenck³⁾”.

Fortunatus zegt:

»Ick overpeyns vast, dat

Dees Hoed heeft sulcken kracht, en geeft my nae-bedencken,
Of hy niet swaerder is, of oock het hoofd ken krencken?

SOD. Verhole macht geen swaert', of ongemack en baert.

Dees Vild met and'ren meer, is van gelijkcr aert.

Daer, voeght hem op u hoofd', wat dunckt u, is hy swaerder?

FORT. Swaerder! in 't minste niet. Ik dacht dat hy veel naerder
Sesmael 't gewicht van dees sou heben op-geroert.

Heer, hy behaeght my wel. Ick wensch my wegh gevoert,
Terstont met mijn Galey, in Cyprus, by mijn kind'ren⁴⁾”.

1) V. blz. 55, 56.

2) V. blz. 75: „en quam eerst in 't Landt van den Keyser van Persia, daer reysde hy door, ende quam in 't Landt van den grooten Cham van Cathay, daer na door de Wildernisse na Indien in Paep Jans Landt,” enz.

3) V. blz. 78: „doen dede de Soudaen een kiste op en nam daer uyt een ongesiene vilten hoet sonder hayr, en seyde tot Fortunatus desen hoet heb ick liever dan alle de Juweelen, die gy gesien hebt. Fortunatus seyde Heer Koningh waer 't niet tegen uwe Majesteyt soo soude ick geerne weten wat virtuyten dit Hoedeken heeft: de Koningh seyde, dat sal ick u seggen, het heeft sulcken kracht, als ick dat op mijn hoofd sette, of yemant anders, waer hy begeert te zijn daer is hy, en daer heb ick meer geneugte mede dan met mijne schat, want als mijn Dienaers ter jacht zijn, en my verlanght daer oock te zijn, soo sette ick mijn Hoedeken op mijn hoofd, en ick wensch my by hen, soo ben ick terstont daer,” enz.

4) V. bl. 79: „ick geloove is 't dat den hoet soo groote kracht heeft, dat hy oock zeer zwaer is als hem yemant op 't hoofd heeft. De Koningh antwoorde: hy is niet zwaerder dan een andere Hoet, en hy sette hem den hoet

En de Soudaen is zijn schat kwijt, want de galei van Fortunatus was al zeilree gemaakt. In het 5de bedrijf komt Fortunatus weder te huis op hetzelfde oogenblik, dat het vroeger door hem gelukkig gemaakte paartje, Mesomatto en Lesbia, te Famagusta landen. Reeds spoedig verschijnt een gezantschap van den „Soudaen,” dat trachten zal den wenschhoed terug te krijgen. De pogingen van Marcholendus, het hoofd van dit gezantschap, gelukken niet¹⁾ en eindelijk stelt hij Fortunatus een brief ter hand, die vergiftigd is. Cassandra sterft eerst; Fortunatus deelt aan zijne zonen het geheim der beide schatten mede²⁾ en sterft ook. De beide zoons, Ampedo en Andalosia, moesten beurs en wenschhoed niet scheiden; maar reeds terstond na den dood van hun vader, worden zij oneenig. Andalosia wil, evenals Fortunatus, de wereld zien, Ampedo wil in zijn land blijven³⁾:

»Wie wand'len wil die mach, ick heb geen lust om wand'len.»

Hoe moet het nu met de beide schatten?

AND. »Doch eer dat ick vertreck, laet ons die twee Juweelen,
Die ons sijn aenge-erft, eerst met malkand'ren deelen.

AMP. Neen Broeder, deelen! neen. Wilt ghy hier overtreen
Ons Vaders sterck verbodt? daer toe soo segh ick neen;
't Sal niet sijn met mijn wil. AND. U wil sal hier niet baten;
Ick acht u willen niet; ghy sult het volgen laten,
Wy leven, hy is doodt, ons wil moet sijn volbrocht⁴⁾.)

Eindelijk wordt men het eens. Andalosia zal de beurs nemen, nadat hij eerst eenige kisten met geld zal hebben gevuld voor zijn broeder, en zal zes jaren uitblijven; Ampedo zal den wenschhoed behouden en in zijn vaderland blijven wonen.

Zoo eindigt het stuk, dat vervolgd wordt in *Dr. B. Fonteyns, Fortunatus Soonen, Op en Onder-gangh. Tweede deel*⁵⁾. De dichter heeft de stof, die hij in het volksboek vond, in tweeën gedeeld, in de geschiedenis van Fortunatus en die zijner zoons. Ook in dit tweede deel zijn vele afwijkingen van het volksboek.

De koning van Engeland heeft oorlog gevoerd tegen de Schotten en is als overwinnaar wedergekeerd. Andalosia, die in dien krijg dapper heeft meegevochten, richt een groot gastmaal aan, waarop de koning en het geheele hof genoodigd zijn. Maar de koning heeft iedereen verboden hem hout en andere benoodigdheden te verschaffen, omdat een ander gastmaal, door Andalosia gegeven, zijn eigen feest in pracht heeft overtroffen. Andalosia weet echter raad en geeft aan zijne dienaars den volgende last:

op 't hooft en seyde; wat dunckt u, Fortunatus antwoorde: seecker ick en had niet gemeynt dat hy soo licht geweest sou hebben, ende dat gy soo sot waert dat gy my den Hoet op mijn hooft setten soude, ende dit woordt spreekende soo wenschyt hy hem in de Galeye, daer hy terstond in was”, enz.

1) Vgl. Volksboek, blz. 80, vlgg. „Hoe de Soudaen een Ambassade aen Fortunatum om sijn Hoedeken sant.”

2) V. blz. 82, 83.

3) V. blz. 84: „wie wandelen wil die magh wandelen, maer ick heb daer geen en lust toe,” enz.

4) V., t. a. p.: „Andalosia seyde: Is 't dat gy soo gesint zijt soo laet ons die Juweelen deylen. Ampedo seyde: Wilt gy alreede dat gebodt van onsen Vader breecken? Andalosia seyde: Ick achte dat gebodt niet, hy is doodt, ende ick leve, daerom wil ick deylen.”

5) ² Amsterdam, Gedrukt by Nicolaes van Ravesteyn, Voor Dirck Corneliss. Hout-Haech, enz. Anno 1643.

»Hoor, ghy sult daet'lijk stappen
 In alder yl van hier, en koopen al het geen,
 Datmen verbranden ken, met namen kostelheen
 Van Indiaensche Waer die alhier is te vinden;
 Als Groffel-nagelen, noch sult ghy onderwinden
 De Bloemen van Muschaet met hare Nooten eel
 Te koopen, en daer by 't welrucykende Kaneel" 1), enz.

Het geheele hof staat verstomd over zooveel pracht en over den heerlijken geur;
 en, zoo verhaalt de koning aan de koningin:

»Eynd'lijk nae mijn vertreck, soo quam hy oock vereeren
 Aen al den Adeldom, en oock mijn Ruytery
 Ses-hondert in 't getal, yder vereerden hy
 Gelyck sy sijn gemunt thien dubb'le Rosenobels 2).»

Gaarne zouden zij weten,

»Waer hem soo grooten schat verborgen sy geseten,»

en zij besluiten aan hunne dochter, Agrippina, op wie Andalosia verliefd is, de taak op te dragen om dat uit te vorschen. Agrippina weet Andalosia te bewegen haar het geheim van de beurs mee te deelen op voorwaarde van eene nachtelijke bijeenkomst; Andalosia laat haar de beurs zien:

»Princes, opent uw' schoote
 Dees Goud-mijn delve ick op, waer in dat leyt gesloote
 Soo veel als 't my gelieft, hoe langh dat ick dees heb.
 Jae 't geld vloeyt hier meer uyt, als oyt wegh stroomt de eb.
 Dees Nobels schenk ick u 3).»

En Agrippina:

»Dees nacht den Coningh sal
 By mijn Vrouw Moeder lief, de Coninginne slapen,
 Komt ghy ter halver nacht, wy sullen vreughde rapen
 En plegen heusche min; ick sal mijn Camenier
 Verwittigen uw' komst" 4).

Maar de prinses deelt terstond het geheele gesprek met Andalosia mede aan hare ouders en men maakt te zamen het plan, dat Agrippina haren minnaar zal afwachten, hem een slaapdrank geven, van zijne beurs berooven en er eene andere voor in de plaats stellen. Dit plan wordt uitgevoerd in de volgende tooneelen; Andalosia wordt wakker,

1) In het volksboek van 1700 komt van den geheelen maaltijd niets voor. Maar wel in het latere boek (zie boven) blz. 41: „dan zond hy zyne dienaers by de Venetiaenen die tot Londen waeren, en hy kocht veel Giroffel-nagels, Notte Muscaet en Caneel,“ enz.

2) T. a. p., blz. 42: „als de maelyd gedaen was, kwamen de knegten van den koning, en d'ander Heeren wel met 500 Peerden, om hun Heeren te haelen, en Andalosia gaf hun elk 10 kroonen.“

3) Volksboek van 1700, blz. 88: „Als Andalosia dese woorden hoorde, sey hy, nu houd op u schoot, ende hy trock sijn Borse uyt sijn boesem ende liet Agrippina die sien, en seyde, soo lange ick dese Borse heb, soo heb ick geen gelt gebreck, en hy leydt duysent kroonen in haer schoot, ende seyde, die schenk ick u,“ enz.

4) T. a. p.: „de Koninginne sal desen nacht by den Koning slapen, soo sal ik 't dan maecken me mijn Camenier dat gy by my slapen sult; want sonder haer kan 't niet geschien.“

bemerkt zijn verlies en wil naar Cyprus reizen om den wenschhoed te halen. Het vorstelijk drietal krijgt intusschen ruzie over de beurs; Agrippina wil haar niet afstaan ¹⁾:

»Daer ick mijn frisse jeught en leven om gingh wagen,
Daer schey ick soo niet af.....
Indien hy waer ontwaect, mijn bloet had hy vergooten.»

In het derde bedrijf zien wij Andalosia in zijn vaderland terug bij zijn broeder Ampedo

»Ach! Broeder my vergeeft 'k heb grootelijck misdaen,
En overtreen 't gebod' van ons gestorven Vader.
AMP. Waer in, ontdeck het my? AND. Helaes! ik derf u nader
De faut ontblooten niet. AMP. Waerom?
AND. Het kruyst mijn hert.
AMP. Sijt ghy den Buydel quijt? AND. Dit is alleen de smert
Die my gestadigh pijn. AMP. Hoe! hebt ghy haer verlooren,
Of is sy uw' ontroofd?»

Hij vertelt, hoe dit gebeurd is en roept:

»Lief waerde Broeder, ach! het leven my verdriet ²⁾»,

maar Ampedo troost hem; hij heeft nog geld genoeg en men kan den wenschhoed immers weer aan den Soudaen verkoopen. Maar hier komt Andalosia tegen op:

»Ick bid mijn Broeder, 'k bid dat ghy hem my vergunt,
Want seker ghy de Beurs, hier door, bekomen kunt ³⁾.»

Ampedo weigert, maar de ander weet den hoed van hem te leenen en verdwijnt er mee om naar Engeland terug te keeren. Eerst heeft hij zich echter met behulp van den wenschhoed meester weten te maken van de kostbaarste juweelen, die in Florence, Genua en Venetië waren te vinden; nu verkoopt hij die en heeft zijne kraam opgeslagen bij eene kerk ⁴⁾. Aan de koningin en Agrippina, die voorbij komen, biedt hij zijne waar aan; men looft en dingt en Andalosia toont een goed koopman te zijn;

»Ick heb meer-mael gehoort van haer Princessens waerde,
Dat hare Majesteyt de rijkste is op aerde:
En daerom heb ick hier dees kostelhey brocht,
Die ick de wereld door en weer door heb gesocht ⁵⁾.»

Er wordt een koop gesloten, maar terwijl Agrippina den kramer de bedongen som toetelt, grijpt deze haar aan, wenscht zich „met dees Princes, stracks, in de Wildernisse,” en is tot groote verbazing van de koningin plotseling met hare dochter verdwenen. ⁷⁾

1) T. a. p., blz. 89: „seggende, dat sy haer leven daerom gewaeght had, want doen wy alsoo met hem omgingen, hadde hy wacker geworden, hy had my mogen doot-slaen”.

2) T. a. p., blz. 92: „eylacen mijn alderlieftste Broeder, ick moet quade tijdinge brengen, ick heb de geluck-Borse verloren, het is mijn seer grooten kruys in mijn herte: Ampedo verschrickte, en seyde, is zy u met fortse genomen of heb-dyse verloren, hy antwoorde, ick heb 't gebodt overtreden 't welck ons onse Vader gaf,” enz.

3) T. a. p., blz. 93: „och lieve Broeder het is my soo hertelijcken leet, dat my mijn leven begint te verdrieten.”

4) T. a. p.: „ick soude wel begeeren dat gy my dat Hoedeken gaeft, ick soude hoopen dat ick noch de Borse daer mede wel weder krijgen soude”.

5) Over dit alles Volksboek, blz. 94, 95.

6) T. a. p., blz. 95: „genadige Koninginne ick heb dickwils hooren seggen, dat gy de rijkste Koninginne zijt, en daerom heb ick uyt-gesocht de alderschoonste Juweelen die men vinden magh,” enz.

7) Vgl. Volksboek, blz. 95, 96, 97.

Andalosa bevindt zich nu met Agrippina in de wildernis: zij heeft dorst en Andalusia klimt in een boom om appelen voor haar te plukken, doch zet haar zoo lang zijn hoed op; de prinses, die van de wonderbaarlijke kracht van den wenschhoed niets weet, zegt:

„Ach! Hemel, wilt my togh weerom in Eng'lant stieren,“

en verdwijnt plotseling na dien wensch, tot groote smart van Andalosa, die nu beide, beurs en wenschhoed, heeft verloren. Hij eet een appel tegen den dorst en voelt nu, tot overmaat van ongeluk, dat hem een paar horens op het hoofd groeien. Gelukkig vindt hij een kluzenaar, pater Benedictus, die in de wildernis woont:

PAT. In dertigh jaren wierd' ick hier noyt mensch gewaer,
Ick wilde dat ghy oock my niet en waert verscheene.

AND. Helacs! nu ick hier ben bid' ick wilt my verleene
Uyt gonst een weynigh broot, en een kleyn drupken wijn?

PAT. Wijn, broot, of diergelijck, smaecten de tongh van mijn
In dertigh jaren noyt, ick heb my hier geleden
Met vruchten van der aerdt'; maer wilt ghy met my treden,
Ick sal u wijsen plaets, daer g'u verversen kunt.

AND. Den Albeheerscher daer sijn Hemel u voor gunt.

PAT. Godt loont mijn lieve Soon, komt pluckt van dese tacken
De app'len soet van smaeck, uw' hoornen vast gebacken,
Mijn vrient, hier op u hoofd, die vallen daer door af.

AND. Neemt dan dees appel wegh, het geen den and're gaf?

PAT. Och jae mijn waerde Kint; die Hemel heeft geschapen
Uyt niet, schiep meê dees vrucht. AND. Machmen van die
[wel rapen,]

Soo veel het ons gelieft? PAT. Veyligh mijn lieve Soon,
Sy komen my niet toe¹⁾.”

Andalosa, weder van zijne horens bevrijd, neemt van beide soorten appelen mede, geraakt uit de wildernis en komt terug te Londen. Agrippina is reeds terug en doet aan hare ouders het verhaal van hare vreemde lotgevallen. Andalosa heeft zich vermomd, spreekt koeterwaalsch en biedt zijne appelen te koop voor drie kronen het stuk. Natuurlijk koopt Agrippina er van, evenals een paar lieden van het hof, en allen krijgen horens op het hoofd²⁾. De prinses tracht zich dit plotseling gegroecide sieraad af te rukken, te vergeefs!

1) Volksboek, blz. 98: „de Cluys-broeder seyde, ick heb n dertigh jaren noyt mensche gehoort noch gesien, ick woude dat gy hier oock niet gekomen waert. Andalosa was seer flaeuw, en vraeghden den Broeder of hy niet t'eten hadt, de Broeder leyde hem in sijn Cluyse, daer was broodt noch wijn, en hy had anders niet dan ooft en water, daer hy by leefde, maer hy seyde tot hem: Ick sal u wijsen daer gy genoegh t'eten en drincken vinden sult. Hy vraeghde, lieve Broeder hoe sal ick 't met de Hoornen maecken: Die Broeder leyde hem een stuck weeghs van de Cluyse en brack twee appelen van eenen anderen boom, en sey, lief Sone, neemt en eet dese appelen: soo haest als Andalosa die appelen at, soo begosten de Hoornen te verdwijnen, als hy dit sagh soo vraeghde hy hoe dat togingh, dat hy soo haest Hoornen gekregen had ende datse soo haest weder verdwenen waren? de Broeder seyde, de Schepper die Hemel en Aerde geschapen heeft, die heeft die boomen oock geschapen en heeft hen die nature gegeven dat sy sulcke vruchten voortbrengen, en op 't aerdtrijck en vintmen diergelijcke niet, dan alleen in dese wildernisse: Andalosa seyde, Lieve Broeder, laet ick sommige van dese appelen met my dragen, de Cluysenaer seyde Sone neemt wat u belieft, en vraeght my niet, sy hooren my niet toe”.

2) T. a. p., blz. 100.

»Elendigh schepsel, ach! wat of het my nu baet,
 Dat al de wer'lt mijn acht, als 'topperste cieraet
 En 'talderschoonste beelt onder de aertsche Vrouwen!
 Nu, laes! een hooren-beest, een monster om t'aenschouwen" 1).

De koning geeft het bevel,

»Dat men van Cantelbergh haelt al de Professours,"

maar iemand maakt melding van een wonderdokter,

»Excellentissimis Dominis Doctoribus Suillae Boutius wort hy geheten,"

en deze wordt gehaald. Natuurlijk is het weder Andalosia in eene andere vermomming en thans gebroken Duitsch sprekende. De dokter „met zijn fraeye gevel" 2) geeft aan zijne patient een stuk appel van de andere soort te eten, en de horens worden kleiner. Hij moet nog medicijnen gaan koopen, zegt hij, die veel kosten:

KONINGIN. Koopt, en ontsiet geen gelt, soo veel men u eyst, telt;
 Ick wil niet datmen geld sal tot d'onkosten sparen.

AND. Aber der gar nicht hat der mus es wol bewaren.
 Ich hab kein geld, darum ist sparen voor mier goeth" 3).

Agrippina geeft hem geld, maar Andalosia heeft intusschen zijn wenschhoed in het vertrek teruggevonden; hij zet hem op en is nogmaals met Agrippina verdwenen. Hij bevindt zich met de prinses in een bosch, ontnemt haar de beurs en dreigt haar te dooden. Hij krijgt echter medelijden, voert haar terug naar haars vaders paleis, maar laat haar, wat er nog van de horens over is, behouden 4).

Het 5de bedrijf speelt weer op Cyprus, waarheen Andalosia met beurs en wenschhoed is teruggekeerd. Maar twee edelen, Lupino en Nicandro, die van de toovermacht der beurs hebben gehoord, overvallen hem op eene jachtpartij, dooden hem en maken zich meester van de beurs. Deze echter heeft na den dood van Fortunatus'zoon hare kracht verloren; de beide edelen krijgen twist, vechten samen en Lupino sneuvelt. Ampedo vindt het lijk zijns broeders:

»Ach! mijn vermoeden is, dat hier meer Moorders zijn.
 Zijn Beurs die is hy quijt. Nu sweer ick, dat ick mijn
 Wensch-Hoed, als ick ben t'huys, in 't vyer sal doen verbranden,
 Op hoop dat nae ons dood' hem niemand' krijght in handen" 5).

Hij volvoert dit voornemen, wordt ziek en sterft, en Providentia houdt eene beschouwing over de gaven van Fortuna, die aldus eindigt:

1) T. a. p., blz. 101: „o ick onsalighe creature, wat profiteert my dat ick eens Konings Dochter ben, en dat ick heet de schoonste te zijn, boven alle Vrou-personen, ende dat ick nu moet een hooren-beest gelijk zijn," enz.

2) T. a. p., blz. 103: „men heet my de Doctor met de groote neuse", enz.

3) T. a. p., blz. 107: „De Koninginne seyde: ick bevinde wel dat uwe konst goet is, daerom bidde ick u, helpt my en spaert geen gelt. De Doctor seyde: gy seght ick soude geen gelt sparen, maer ick moet wel sparen, als ick geen en hebbe."

4) T. a. p., blz. 109, 110.

5) T. a. p., blz. 120: „Doen dacht Ampedo dat hy zijnen Broeder verlooren hadde om de Borse wille, en dat sy 't hem oock souden doen om 't Hoedeken dat hy hadde, maer dat en sal niet zijn, seyde hy, en met gramschap nam hy dat kostelyck Hoedeken ende hiel dat in stukken, ende wierp 't in 't vyer, en stont daer by tot dattet te pulver verbrant was, op dat niemant daer by geen geneughte hebben en soude."

»Dus wel bedenckt hoe dat den mensch,
 Tot onluck streckt zijn g'luckens wensch.
 Wel luckigh dan, die door 't verstant,
 En rijp beraet ontbind de bant
 Van 't aerdtich, en sich met kleynheydt moeyt,
 Op dat hy nae, *In Liefde bloeyt.*

Er kan wel geen twijfel zijn, of Fonteyn heeft zijn stuk aan het volksboek ontleend. Hij heeft echter niet al de stof verwerkt, die het „geschicht-Boeck” hem aan de hand deed, maar heel wat weggelaten en veranderd. In het volksboek gaat Fortunatus als jongeling de wereld in, krijgt de beurs en keert na vele avonturen naar huis terug. Hij huwt en leeft eenige jaren rustig, maar zijn reislust drijft hem weder van huis; hij maakt zich meester van den wensch-hoed en komt terug. „Als sy nu menigh jaer in vreughden geleeft hadden, viel de schoone Cassandra in een doodlijcke sieckte, daer zy af stierf, niet tegenstaende alle Medecijs haer geerne geholpen hadden, dit was Fortunatus soo zwaren kruys, dat hy oock in een sieckte viel en begost uyt de drogen”¹⁾).

Ook in het tweede deel van Fortunatus zijn afwijkingen van het volksboek. Als Andalosia Agrippina voor de tweede maal met behulp van den wensch-hoed heeft ontvoerd, brengt hij haar in een klooster. Maar als de koning van Cyprus zijn zoon met de dochter van Englands koning wil doen huwen, gaat Andalosia eerst naar de wildernis, waar de appelen groeien, neemt er eenige van mede, begeeft zich naar het klooster en bevrijdt Agrippina van de horens, om haar dan naar het hof haars vaders terug te brengen, waar het huwelijk met den prins van Cyprus wordt gesloten. Op zijn terugtocht wordt Andalosia door twee graven, Theodorus en Limosi, gevangen genomen; zij voeren hem naar een slot, martelen hem, ontnemen hem de beurs en dooden hem. Maar nu verliest de beurs hare kracht en de beide roovers krijgen twist, waardoor de moord uitkomt en beide worden gradbraakt.

Natuurlijk rijst de vraag op, of deze afwijkingen misschien hieruit zijn te verklaren, dat Fonteyn nog van eene andere bron dan van het volksboek gebruik heeft gemaakt. Immers de sage van Fortunatus is meermalen gedramatiseerd. Vooreerst bestaat er een stuk van Hans Sachs, getiteld: *Der Fortunatus mit dem wunschseckel. Tragedia mit zweiundzwanzig personen und hat fünf actus*, dat in 1553 werd geschreven²⁾. Fonteyn's werk staat met dit drama, dat ook aan het volksboek is ontleend, niet in verband.

Er is een Engelsch drama van Thomas Decker, dat in 1600 uitkwam en tot titel heeft: *The Pleasant Comedie of Old Fortunatus*³⁾. Hoewel het later weder is uitge-

¹⁾ Volksboek, blz. 82.

²⁾ Weer afgedrukt in *Deutsche Dichter des sechzehnten Jahrhunderts. Mit Einleitungen und Worterklärungen. Herausgegeben von Karl Goedeke und Julius Tittmann.* dl. VI, Leipzig, Brockhaus, 1871, blz. 112—156.

³⁾ Vgl. Grässe, *Trésor de livres rares et précieux*, II, blz. 346. Waarschijnlijk was het eene omwerking van twee vroegere stukken van Decker tot één (vgl. Albert Cohn, *Shakespeare in Germany in the sixteenth and seventeenth centuries: an account of English actors in Germany and the Netherlands and of the plays performed by them during the same period.* London, 1865, blz. CIX.)

geven¹⁾, is het mij niet gelukt het werk machtig te worden. Ik ken slechts den korten inhoud²⁾ en een paar fragmenten door Charles Lamb medegedeeld in *Specimens of English Dramatic Poets who lived about the time of Shakspeare*³⁾.

De Engelsche *Fortunatus* werd, evenals de Hollandsche, aan het volksboek ontleend, ook met heel wat veranderingen, zooals het dramatisceeren van zulk een verhaal eischt. *Fortunatus* is in het begin van het stuk een oud man, die vrouw en kinderen verlaat; nog in het eerste bedrijf keert hij terug met beurs en wenschhoed gewapend, doch Fortuna voorspelt hem een spoedigen dood en aan zijne zonen een jammerlijk einde. Reeds in de tweede acte is hij gestorven en beginnen zijne zonen hunne avonturen; beide leven in Engeland, waar ook de prins van Cyprus optreedt, die in het volksboek Agrippina huwt. Dit huwelijk komt bij Decker niet tot stand en de moordenaars van Andalosia worden niet gestraft. Hier zijn dus een paar punten van overeenkomst tusschen de beide dramatische bewerkingen. Hun aantal wordt nog vermeerderd door het tooneeltje in het begin van het stuk, waar *Fortunatus*, terwijl hij in het bosch verdwaald is, telkens zijne woorden door eene echo hoort herhalen, en waar Fortuna optreedt begeleid door vier koningen⁴⁾. Als verschilpunten noem ik nog, behalve een proloog en epiloog van het Engelsche stuk, het koor, dat er in optreedt, en de figuur van Andalosia's dienaar, Shadow.

Lamb deelt drie fragmenten van het Engelsche drama mede. Het eerste, de ontmoeting van Fortuna en *Fortunatus*, heeft in de verte eenige overeenkomst met het tooneeltje bij Fonteyn. Het tweede, de ontvangst van *Fortunatus* door zijne vrouw en kinderen bij zijne terugkomst, komt in het Hollandsche stuk niet voor, evenmin als het derde, eene ontboezeming van den gevangene Orleans tegen Galloway (geene personen van Fonteyn's drama's) over zijne liefde voor Agrippina.

Voor zoover men uit deze weinige gegevens eene gevolgtrekking kan maken, ze in verband brengende met de dikwijls woordelijk overgenomen uitdrukkingen van het volksboek, geloof ik, dat Fonteyn van het Engelsche drama geen gebruik heeft gemaakt voor zijne stukken. Daar de overeenkomst in enkele kleine bijzonderheden bij eene quaestie als deze dikwijls den doorslag moet geven, zou het voorkomen van eene echo bij dezelfde gelegenheid in het Engelsche en het Hollandsche stuk een argument kunnen zijn voor het

¹⁾ In Dilke's *Old English Plays, being a Selection from the early dramatic writers*. III, London, 1814. Het werk schijnt in onze openbare boekerijen niet aanwezig; ook de universiteitsbibliotheek te Bonn bezit het niet. Eene Duitse vertaling door W. Schmidt in 1819 te Berlijn uitgegeven, heb ik evenmin kunnen inzien.

²⁾ Vgl. *Die Schauspiele der Englischen Komödianten in Deutschland. Herausgegeben von Julius Tittmann. Leipzig: F. A. Brockhaus. 1880, blz. XXXVI, vlgg.*

³⁾ London: Henry G. Bohn, 1854, blz. 50.

⁴⁾ Dit blijkt, wat het Engelsche stuk betreft, uit een fragment, mij welwillend door den heer A. C. Loffelt medegedeeld. Aan het slot van het tooneel voegt Fortuna den koningen toe:

„behold here lies a wretch;
To vex your souls, this beggar I'll advance
Beyond the sway of thought;”
bij Fonteyn:

„Nu sal ick, snoo verrader,
Dees laegh vervallen man u t'samen tot een spijt,
En trots, verheffen vol van rijckdom.”

in verband staan der beide drama's. Maar daar het uit één der andere werken van onzen dokter blijkt, dat hij eene echo op het tooneel erg aardig vindt, kan men deze overeenkomst zeer wel op rekening van het toeval zetten. In elk geval staat het vast, dat Fonteyn geene vertaling van Decker's werk heeft gegeven.

In den bundel *Englische Comödien und Tragedien*, in 1620 voor het eerst verschenen, komt eene bewerking voor van Decker's drama, onder den titel: *Comoedia von Fortunato und seinem Seckel und Wünschhüttlein, darinnen erstlich drei verstorbenen Seelen als Geister, darnach die Tugend und Schande eingeführet werden*¹⁾. De schrijver heeft én het volksboek én het Engelsche stuk gebruikt om één dier vreemde, kinderachtig ineengezette drama's te leveren, die wij in den zoo even genoemden bundel aantreffen. Het staat niet met Fonteyn's werk in eenig ander verband, dan dat het hetzelfde onderwerp behandelt.

In 1644 volgde Fonteyn's laatste stuk, *Romilius en Pelagia*²⁾, een soort van herdersspel. De dichter droeg het op aan zijne vijf mederegenten van den schouwburg, Mr. Jacob Block Dielisoen, Kasper Vinckel, Gerrit Brant, Symon Engelbreght en Cornelis Danckers, met de woorden: „Aenvaert en beschermt, onder de lommer van U. E. *Egentiers* groente, dees geringe arbeyd.” De inhoud is aldus. Romilius, een jong edelman te Rome, is verliefd op Pelagia, maar zijn vader, Victorius, is tegen een huwelijk. Terwijl Romilius met zijn vriend Arnulphus op de jacht is, hooren zij herders en herderinnen zingen; Arnulphus wordt verliefd op de herderin Galathea, en beide vrienden steken zich in herderskleederen om zich bij de feestvierenden te voegen. Intusschen heeft de knecht van Romilius, Francotrijpe, zijne meesters uit het oog verloren en keert alleen terug, doch Victorius stuurt hem terstond weer uit om zijn zoon te zoeken. Als hij in het bosch loopt klagen, geeft Arnulphus, die zich in de buurt verborgen houdt, door middel van eene nagebootste echo, hem den raad naar de tooveres Debora te gaan, die hem wel zal kunnen helpen. Deze verwijst hem naar den kluizenaar Xenophilus en verwijdert zich; Francotrijpe roept nu met behulp van één harer bocken allerlei duivels op, die eindelijk weer door Debora, op zijn angstgeschrei toegesneld, worden gebannen. Xenophilus wordt door Victorius opgezocht en zegt, dat hij zijn zoon niet ver van daar bij herders en herderinnen zal vinden. Arnulphus heeft intusschen het hart van Galathea veroverd en Victorius vindt de herders aan het feestvieren. Hij herkent zijn zoon en stemt toe in het huwelijk met Pelagia. Deze verwickeling wordt aangevuld door verscheidene tooneeltjes, waarin herders en herderinnen optreden, die elkander het hof maken, aan Apollo offeren, feestvieren en liedjes zingen.

Ook dit stuk is misschien eene vertaling of bewerking van een ander, hoewel het mij niet gelukt is de bron er van aan te wijzen. Wat boven over Fonteyn's andere drama's in het midden is gebracht, pleit zeker niet voor zijne vindingrijkheid en maakt het waarschijnlijk, dat ook dit herdersspel geen eigen werk is.

1) Vgl. Tittman, blz. 75—124.

2) *Bly-Eyndend'-Spel. Musica multis est incitamentum Amoris. Menand. in The. l'Amsterdam, Gedrukt by Nicolaes van Ravesteyn. Voor Dirck Cornelisz. Hout-haek, enz. Anno 1644.*

De *Romilius en Pelagia* kwam in 1644 uit en werd den 23sten Mei van dat jaar voor 't eerst werd opgevoerd¹⁾. Fonteyn is kort daarna gestorven, namelijk tusschen de jaren 1644 en 1650. Terwijl hij toch nog voorkomt op de lijst der schouwburegrenten voor 1644—1645, gaf zijn broeder, Anthoni Fonteyn, een nagelaten werkje van hem uit, waarvan de opdracht gedateerd is van 20 Augustus 1649. Een onderzoek naar den datum zijner begrafenis is vruchteloos geweest en wij moeten ons dus met de zoeven vermelde tijdsbepaling vergenoegen. Het nagelaten werkje, de *Per Oratio Poëtica, in laudem Poësius, Of 't Lof der Rym-konst Gerijmt door Dr. Barent Fonteyn, In zijn leven Doctor in de Medicijnen, en Hooft des Amsteldamze Schouburgs*²⁾ werd opgedragen aan de burgemeesters „ende Regeerders” van Amsterdam. Fonteyn was nl. van plan geweest het stukje aan die heeren voor te lezen, toen zij hem tot regent van den schouwbure hadden benoemd; van daar de opdracht door Anthoni. 't *Lof der Rym-konst* is een uitgebreid gedicht vol herinneringen aan de klassieken; het is versierd met een lofdicht van J. Nozeman.

Veel opgang hebben Fonteyn's stukken niet gemaakt; slechts één is herdrukt, *Sulleman's soete Vriagi*, waarvan mij uitgaven van 1643³⁾ en 1649⁴⁾ bekend zijn. De eerste dezer beide uitgaven is merkwaardig, omdat de muziek er aan is toegevoegd⁵⁾. Het stukje heeft zich een poos op het tooneel staande gehouden. Terwijl het den 22sten Augustus 1633 voor het eerst op de Amsterdamsche kamer was gespeeld, deed het den 17^{den} October 1639 zijne intrede in den nieuwen schouwbure⁶⁾ en werd nog in het seizoen 1658—1659 zeven keeren als nastukje opgevoerd⁷⁾.

Ten slotte volge hier nog het oordeel over de Fonteyn's uitgesproken in het reeds genoemde werkje *De geest van Mattheus Gansneb Tengnagel*.

»k Zie drie Artzen van ter zijen;
Barent, Klaes en Jan Fonteyn⁸⁾,
Die wel eer de rijmerijen
Achten groot en maekten kleyn.
't Waren minnaers in haer darmen
Van de Poësy: maer, Ach!
Zouj'er over niet ontfarmen,
Dat z'er by in Armoë lag?

Z' hadden haer, eylaes! ontogen
Al haer glants, en al 't cieraed,
Datze als naakt stont voor diens oogen,
Die 'er kon in het gewaet,
Daerze Hooft wel eer in kleden,
Daerze Huygens mee verrijkt,
Daerze Vondel in doet treden,
En daer zy door Kats in prijkt.”

Thans komen de beide reeds aangehaalde coupletten, en dan:

»Barent droeg zig wat bedachter,
Rijmd' ook niet in overdaed.
't Dokterschap maakt hem gheachter,
Dan d' onnoosle Fortunaat.

Hij bespringt wel twintig Steden,
in zijn speeltijt op zijn reys.
't Was een lamte in 't spel zijn leden,
Schoon het anders had zijn eysch.”

GRONINGEN, April 1884.

1) Vgl. Wybrands, t. a. p., blz. 258.

2) *T' Amsteldam, By Baltus de Wildt op d' Angeliers-Graft. Voor Anthoni Fonteyn. Anno 1649.* 40.

3) *Monsieur Sulleman's Soete Vriagi. Ghespeelt op de Schouwburegh. Den derden druck van nieuws oversien en verbeterd. 't Amsterdam. By Paulus Matthijsz Gedrukt. Voor Dirck Cornelisz. Hout-haeck, enz. Anno 1643.*

4) *De soete Vryagie van Monsieur Sulleman, Gespeelt op de Amsterdamsche Schouwbure. Den vierden Druck. 't Amsterdam, By Cornelisz. Hout-haeck, enz. 1649.*

5) Het zijn wijzen op *Sir Eduardt nouwels d. light, Mijn lief is met een ander op de been en Engelsche Fortuyn.*

6) Vgl. Wybrands, t. a. p., blz. 256.

7) Vgl. het opstel van den heer Wybrands in *Het Nederlandsch tooneel — Kroniek en Critiek — 2de jaarg., 1873, blz. 251—321.* De rolverdeeling was toen als volgt (blz. 267):

Sulleman	— J. Meerhuijsen.	Rotteval	— J. van Daalen.
Truijtje	— J. Kemp.	Quacksalver	— H. de Koot.
1e Soldaat	— J. Verkam.	Pen en Inck	— J. Noseman.
2e	— C. L. Krook.		

8) In Tengnagel's *Amsterdamsche Lindebladen* (1639) wordt onder de Amsterdamsche dichters het drietal, „Gerrit, Barent, Klaes Fonteyn” opgenoemd.